

RAD NA PREDSTAVI KAKO PREŽIVJETI ZOMBI APOKALIPSU

Novković, Siniša

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:134:260310>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU

STUDIJ KAZALIŠNE UMJETNOSTI
SMJER: GLUMA I LUTKARSTVO

SINIŠA NOVKOVIĆ

RAD NA PREDSTAVI
KAKO PREŽIVJETI ZOMBI APOKALIPSU

DIPLOMSKI RAD

Mentor:
doc. art. Jasmin Novljaković

Osijek, rujan 2017.

1. UVOD.....	3
2. KAKO PREŽIVJETI ZOMBIE APOKALIPSU	5
2.1. Tajanstveni Ben Muir	6
2.2. Prijevod i tekst	8
2.3. O predstavi.....	9
3. O ZOMBIJIMA	10
3.1 Tradicije i vjerovanja	10
3.2 Moderna fikcija.....	12
4. POP-TRASH KULTURA I HUMOR DANAS	13
5. PROCES RADA I PREDSTAVA	16
5.1 . Redatelj i pripreme.....	16
5.2. Probe	18
5.3. Lik i uloga Tristena.....	18
5.4. Scenografija, kostimi i rekviziti	21
7. PREMIJERA.....	22
8. ZAKLJUČAK.....	24
9. POPIS LITERATURE	25
10. SAŽETAK	26
11. SUMMARY	26

1.UVOD

"To have and to hold, in sickness and in health, unless you become a zombie - then I promise to shoot you in the head." — **Anonimno**

Ovaj diplomski rad zasniva se na opisu rada na ulozi Tristena u predstavi "Kako preživjeti zombi apokalipsu". Pismeno ću se osvrnuti na rad na predstavi od teksta do izvedbe, podrijetlu zombija i etimologiji te kojim glumačkim alatima sam se koristio u stvaranju lika Tristena. Tri godine rada u istom kazalištu mogu dosta utjecati na mladog glumca jer uvijek ista pozornica i ista publika mogu puno pomoći, ali isto tako i odmoći mladom glumcu koji se još traži. U svakom kazalištu postoji energija koja te ponekad usiše i natjera da promisliš o svemu što si učio na akademiji i tek tada shvatiš neka htijenja profesora da mladim glumcima u nastajanju što jednostavnije objasne ovaj zanat i njegove alate. Smatram se sretnom osobom jer imam mogućnost baviti se ovim predivnim poslom. Oduvijek sam želio bar na trenutak biti netko drugi, oponašati druge, biti u „tuđoj koži“. To je bio možda i nekakav putokaz u mom životu koji me je navodio u ovom smjeru.

Kada mi je krajem lipnja 2015. godine prišao ravnatelj Gradskog kazališta mladih Split, Belmondo Miliša, s idejom da bi na jesen radio trash¹ predstavu o zombijima moram priznati da sam bio ushićen. Od ranog djetinjstva gajim osjećaje prema znanstvenoj fantastici, nadnaravnom i „Pop-trash“ kulturi osamdesetih godina prošlog stoljeća. Odrastao sam uz televizijske i kino hitove poput *Dosjea X*, *Zvezdanih Staza*, *Zona Sumraka*, *Aliena*, *Predatora*, *E.T-a*, *Zore živih mrtvaca* i još mnogih drugih. Oni su razlog zašto sam svoj završni rad na trećoj godini iz lutkarstva „Grumblijeve Kronike“ situirao u svemir. Kroz cijelu *Grumblijevu* predstavu se provlači *hommage*² prema tim filmovima i serijama. Kao dijete radio sam stripove o vanzemalcima koji ljude pretvaraju u zombije. Cijeli moj život bio je obavljen tematikom *trash* žanrova i *horora* osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća. Sve što sam sad naveo, čimbenici su zašto sam odlučio za diplomski rad uzeti lik

¹ trash (treš)- riječ trash u engleskom jeziku znači „kulturni predmeti, ideje ili stvari loše kvalitete“.

² homage - je demonstracija poštovanja nekoga ili nečega, ponekad jednostavnom izjavom. Pojam se često koristi u umjetnost za kojima je jedan autor ili umjetnik pokazuje poštovanje prema drugom; često izgovara kao francuski Hommage

Tristena i rad na predstavi *Kako preživjeti zombi apokalipsu*. Do sada nikad nisam imao priliku raditi na komadu koji se bavi „trash-horor“ tematikom. Jedna od mojih glavnih motivacija za igranje u predstavi je bilo to što nudi model igre interakcije s publikom i koncept predstave se zasniva na tome da ni jedna izvedba neće biti ista. Također me veselila pomisao na rad s redateljem Mariom Kovačem, jer sam bio dobro upoznat s njegovim prijašnjim projektima.

2. KAKO PREŽIVJETI ZOMBIE APOKALIPSU

Slika 1: plakat predstave
Kako preživjeti zombie apokalipsu

Diplomska predstava *Kako preživjeti zombi apokalipsu* premijerno je izvedena 15.rujna 2015. godine u Gradskom kazalištu mladih Split u 20 sati. Dramski tekst *Kako preživjeti zombi apokalipsu* napisao je Ben Muir 2009. godine, redatelj predstave je Mario Kovač, a mentor ispita je doc. art. Jasmin Novljković. Tekst je preveo Belmondo Miliša, a suradnik za scenski pokret je bio Boris Ivković (Bore Lee). U predstavi igraju Pere Eranović, Vinko Mihanović, Vanda Boban Jurišić i ja.

2.1. Tajanstveni Ben Muir

Kada sam počeo raditi na diplomskom radu, nigdje nisam mogao naći konkretne informacije o autoru, osim godine i mjesta rođenja.

Rođen je 29. prosinca. 1970. godine u *Blackpool-u, Lancashire, Engleska*.

Tko je on? Što je studirao? Čime se bavi? Bilo kakve osnovne podatke o tom čovjeku nisam uspio pronaći. Čak ni gigant poput *Googla* mi nije bio od koristi. Pokušao sam kontaktirati preko elektroničke pošte njega osobno i njegovu produkcijsku tvrtku, no nakon nekoliko upita nisam dobio nikakav odgovor. Zatim sam upitao redatelja Maria Kovača i ravnatelja Gradskog kazališta mladih Split; Belmonda Milišu da bih naišao na isti odgovor; oni su također imali problema s njegovom biografijom za programsku knjižicu.

Više informacija o Ben Muir-u nigdje nisam mogao naći.

Postoji samo jedan oskudni intervju s njim gdje govori o radu na predstavi. Kada su ga pitali je li bilo teško razviti ideju za predstavu i zbog čega se odlučio koristiti format show-a kao seminar; odgovorio je:

- *Kada smo bili u fazama planiranja, htio sam da jedna stvar bude jasna; a to je da nisam htio raditi predstavu o tome kako ljudi preživljavaju nakon što je apokalipsa počela. To je sve već viđeno i izlizano; drugo – tu treba tražiti enorman novac za šminku i specijalne efekte ako idete napraviti uvjerljivu predstavu na pozornici.*

Ako bacite pogled na internet naći će te masivne zajednice ljudi koji raspravljaju o tome što će učiniti kad je zombi apokalipsa počela i krenuli smo raditi na show predstavi još u 2009. pa smo nakon istraživanja došli na ideju treninga preživljavanja zombi apokalipse. Kad smo radili predstavu najteži aspekt nam je bio zadovoljiti sve u publici. Kada radite predstavu o zombijima, ljudi koji dolaze, gledaju vas, oni su veliki zombi navijači i naravno show je o zombijima - ali upravo na drugom kraju spektra u publici su ljudi koji su došli zbog uspješnosti predstave i nemaju pojma o žanru. Zato mislim da je princip seminara odličan odabir, jer kroz šalu i javnim raspravama koje u ispitivanju privlače zombi obožavatelja, poput mene. Na kraju smo dobili četiri lika, zbog čije nesposobnosti uvijek nešto završi krivo ili tragično.³

³ Portal „Behind the couch“ 25. Srpnja 2010

2.2. Prijevod i tekst

Belmondo Miliša je napravio izrazito dobar posao što se tiče prijevoda. Poznato je da svaka država ima svoj humor i da se američki humor uvelike razlikuje od hrvatskog pa tako i šale kad se prevedu na hrvatski jezik, ne funkcioniraju. Primjer Tristenove originalne šale;

- *If the zombie apocalypse happens in Vegas, does it stay in Vegas?*

prijevod:

- *Ako se zombi apokalipsa dogodi u Vegasu, ostaje li u Vegasu?*

Ova šala ima smisla na engleskom zbog izraza „*what happens in Vegas stays in Vegas*“. Taj izraz se koristi u Americi kao opravdanje za lude provode u gradu poroka Las Vegasu. Kod nas takva šala ne „*prolazi*“ jer mi nemamo takav izraz u hrvatskom jeziku. Jedna od stvari koje su bile potrebne je pronalazak adekvatnih gegova i pjesama za naš jezik. Kod nas uglavnom uspješno „*prolazi*“ odnos Hrvatska-Srbija ili neka politička prepucavanja bazirana na Drugom svjetskom ratu. Dosta tih šala i igre riječi je Belmondo dobro preveo, no kada smo počeli postavljati komad zajedno s redateljem, dodavali smo još neke šale prilagođene za Split. Jedna od njih je odnos Zagreba i Splita, Torcide i Bad Blue Boys-a koji su bazirani na razmiricama među navijačkim skupinama. Neke od tih prepucavanja su *tovari*, *purgeri* i *blitvari*. Belmondo je par uvreda u tekstu koje Tristen izgovara dr. Daleu i publici preveo doslovno. Na probama sam dao prijedlog redatelju da ipak malo preobličimo uvrede jer nisu smiješne kad se prevedu na hrvatski jezik.

Primjer:

Tristain: Ovaj ovdje izgleda kao bumbar!
(original: *Well this man looks like a bumblebee!*)

Ova usporedba u kontekstu je trebala nasmijati publiku i trebala je biti upućena nekom u publici, no bumbar kao životinja po svojoj estetici nije smiješna. Ja sam u dogovoru s

redateljem dodao par prijedloga za zamjenu, *unakrsni oposum*, *veseli ljenjivac*, *čudnovati kljunaš*, *radioaktivni rakun*, *nervozni tetrijeb* i još mnogo njih.

Spajanjem nepovezanog epiteta s imenicom životinje dobije se nekakav hibrid koji ljudima vuče osmijeh na lice. U zajedničkom dogovoru ostavili smo *radioaktivni rakun*. Mario je bio jako fleksibilan što se tiče dodavanja ili izmjene teksta na probama. No, na kraju ipak nije previše odstupalo od Belmondovog prijevoda.

2.3. O predstavi

Kako preživjeti zombie apokalipsu autora *Bena Muira* je nagrađivana predstava, hit uličnih fringe festivala u Edinburghu i SAD-u. Dobila je nagrade za najbolju predstavu na **Buxton Fringeu 2010** i onu za najbolju internacionalnu izvedbu na **Hollywood Fringeu 2011**. Radi se o parodiji seminara koji održavaju stručnjaci iz tzv. *Škole za preživljavanje*, dr. *Dale* i njegova ekipa. Kroz simulacije, rasprave i demonstracije, oni poučavaju publiku vještinama izbjegavanja opasnosti i boričkim tehnikama potrebnim u borbi sa zombijem. Kako izgleda pravi zombi? Kako izbjeći zarazu i spasiti se kad ta stvorenja krenu u osvajanje svijeta? To su samo neka od pitanja na koje šašava i vesela četvorka nudi odgovore. Predstava je zamišljena kao seminar o preživljavanju u zombi apokalipsi. Dr. Dale, kao voditelj ovog "seminara", na samom početku predstave objašnjava publici što će gledati i čime će se baviti. Bilo kakvo sudjelovanje publike u predstavi i interakciji s glumcima je poželjno. Nakon upoznavanja protagonista s publikom, dr. Dale objašnjava što su zombiji, kako nastaju, kako se boriti protiv njih, što treba raditi u određenim situacijama kad zombi napadne vaše bližnje i vas. Sve to se odvija kroz simulaciju situacija i interakcije s publikom. Uz sve ovo Donald šara po publici i traži potencijalnu žensku „žrtvu“ za udvaranje. Judy svojim uštogljenim i štreberskim kontroliranjem pokušava smiriti Donalda. Tristen svojim glupostima, enormnim zapitkivanjem i prekidanjem seminara, nadolijeva ulje na vatru i seminar ide k potpunoj anarhiji i katastrofi; dok dr. Dale stalno vraća posrnuti seminar natrag na pravi put. Na kraju, najvažnije je znati da se zombi "zaraza" prenosi ugrizom, i da morate obavijestiti svoje najbliže o ugrizu. Tristen u jednom trenutku nepažnje biva ugrizen i pretvara se u zombija. Takav kreće prema publici gdje ga dr. Dale upuca u glavu i s time završava priču o zombijima.

3. O ZOMBIJIMA

Kroz povijest ljudske civilizacije, folklora, religije i mitologije pojam „*nemrtvi*“ ili „*svijet nemrtvih*“ je uvijek bio prisutan. Od početka čovječanstva, naše pretke je najviše mučilo pitanje „*ima li života poslije smrti?*“ U tom pitanju isprepliće se nadnaravno, ritualno, religijsko i još mnoštvo drugih pitanja na koje čovjek nikad nije dobio odgovore. Čovjeku je u prirodi da je znatiželjan i da svako *zašto* ima svoje *zato*, ali ovaj beskonačni kozmos u kojem živimo ne nudi nikakve odgovore. Upravo zbog toga čovjek traži spas u svojoj mašti te iz toga nastaju ideje i priče koje s vremenom ljudi konzumiraju, bilo usmenom ili pismenom predajom, pa se iz toga rodi religija ili padne u drugi plan i samim time nastanu folklorna vjerovanja, mitovi i legende.

3.1 Tradicije i vjerovanja

Pojam „*zombi*“ dolazi iz Haićanskog folklora (*haićanski francuski jezik: **zombi**; haićanski kreolski jezik: **zonbi***)

Zombi je živi mrtvac koji nastaje reanimacijom ljudskog trupla kroz različite metode, najčešće magijom, dok u modernim vremenima to može biti virusna i bakteriološka epidemija, genetsko eksperimentiranje, nuklearno zračenje, mentalna bolest ili bjesnilo. U suštini, značenje pojma zombi kroz povijest se nije mijenjalo; on je živi mrtvac. No, podrijetlo, nastanak, ponašanje i svrha *zombi-a* su sasvim različita priča. U Haićanskom ruralnom folkloru zombiji su istaknuti kao mrtve osobe, fizički oživljene činom *nekromancije*⁴ *Bokora*⁵. Pod kontrolom Bokora zombi postaje njegov osobni rob bez svoje volje. Haićanska tradicija vjeruje između ostalog i u nevidljivu vrstu zombija kao dio ljudske duše - *Astral*. Vjerovanje u zombije ima svoje korijene koji su na Haiti došli od porobljenih

⁴ *Nekromancija - oblik magije pri kojem praktičar zaziva duše mrtvaca radi proricanja.*

⁵ *Bokor - Voodoo čarobnjak ili vještica.*

Afrikanaca i njihovih iskustava u Americi. Vjerovali su da će ih njihovo voodoo božanstvo *Baron Samedi* ⁶ uzeti iz njihovih grobova te ih odvesti u život poslije smrti u Africi. No, ako su ga uvrijedili na nekakav način, ostaju zauvijek robovi i nakon smrti kao zombiji.

Haićanski zombi fenomen privukao je široku međunarodnu pozornost tijekom okupacije Haitija od strane Sjedinjenih Američkih Država (1915 – 1934) kad je počeo rasti broj oboljelih od navodne zombi bolesti.

Afričke legende

U pojedinim južnoafričkim kulturama se vjeruje u fizička zombi stvorenja koja se nazivaju *Xidachane* ili *Maduxwane* i hodaju po zemaljskom tlu. U nekim zajednicama se smatra da mrtva osoba može postati zombi, čarolijom preko malog djeteta, ali s dovoljno jakom snagom da se ta čarolija može poništiti. Također se vjeruje da vještice mogu osobu učiniti zombijem, tako da je ubiju i ukradu tijelo žrtve kako bi je kasnije prisilile da rade što vještice žele. Nakon što su izgrađene željezničke linije za prijevoz radnika migranata, pojavile su se priče o „*vještici vlakova*“. Radnici koji bi se navečer ukrcali na vlak do jutra bi postali zombi radnici ili bi ih našli pretučene i izbačene iz vlaka daleko od mjesta destinacije.

Evolucija zombi arhetipa

Godine 1818. je obavljen *Frankenstein* (*Mary Shelly*) koji ima korijene u europskom folkloru, a svojom je pričom obavijestio evoluciju modernog poimanja vampira. U 1920-im i ranim 1930-im, američki autor horora H.P. Lovecraft napisao je nekoliko novela: *Svježi zrak*, *U trezoru i Autsajder*. Sve te novele se bave terminologijom mrtvih i nemrtvih, ali njegova kratka priča *Herbert West Reanimator*⁷ iz 1921. pomogla je definirati zombija u popularnoj kulturi.

⁶ *Baron Samedi* - https://en.wikipedia.org/wiki/Baron_Samedi

⁷ više o priči https://en.wikipedia.org/wiki/Herbert_West%E2%80%93Reanimator

Porijeklo zombi vjerovanja

Harvardski botaničar Wade Davis je 1982. godine otputovao na Haiti i kao rezultat svojih istraživanja, naveo je da živa osoba može postati zombi, tako da se dva posebna praha unesu u krvotok, obično preko rane. Prvi prah uključuje tetrodotoksin⁸, a drugi prah se sastoji od halucinogene droge. Ove dvije droge zajedno izazivaju stanje nalik smrti pa žrtva izgleda poput zombija.

3.2 Moderna fikcija

Filmovi sa zombijima krenuli su se snimati tridesetih godina prošlog stoljeća. Prvi film o zombijima bio je *"White Zombie"* (režija Victor Halperin 1932.).

No tek sa *"Zorom živih mrtvaca"* (*Night of Living Dead*, George A. Romero 1968.) zombi se počeo sve više povezivati s konzumerizmom i kulturom potrošača. Nakon tog filma, zombi kultura je eksplodirala te je Romero dobio laskavu titulu *"kum svih zombija"*. Zombiji se danas pojavljuju u svim aspektima društvenog života. Komercijalizacijom, zombiji su postali robna marka, na prodaju je sve, od igraćaka, odjeće, obuće, filmova, časopisa, glazbe s tematikom zombija. Jedan od najvećih glazbenika svih vremena Michael Jackson, sa svojim glazbenim spotom *"Thriller"*, pokrenuo je lavinu zombi plesa. U novije vrijeme je postao popularan *"zombie walk"* gdje se masa ljudi preruši u zombije i tako paradiraju gradom. Od video igara valja spomenuti *The last of us* koja je svojom apokaliptičnom pričom o gljivičnom virusu koji ljude pretvara u zombije i detaljnim odnosima među protagonistima osvojila preko 120 nagrada te je proglašena kao najbolja za Playstation 3 konzolu.

Od filmova se ističu *Ja sam legenda*, *Zombieland*, *Noć glupih mrtvaca*, *Svjetski rat Z*, 28 dana kasnije i poznati tv serijal *Živi mrtvaci*.

⁸ snažan neurotoksin koji se nalazi u tijelu ribe napuhnjače

4. POP-TRASH KULTURA I HUMOR DANAS

"Što znači smijeh? Što se nalazi u osnovi smiješnoga? Što bi se moglo naći zajedničko u grimasi komedijaša, igri riječi, vodviljskom kiproku ili kakvom prizoru fine komedije? Kakva je to destilacija koja uvijek daje istu esenciju, od koje toliki razni proizvodi primaju ili neprijatan zadah ili ugodan miris? Najveći mislioci, počev od Aristotela, ogledali su se na ovom malom problemu, koji se stalno iskrada naporu, izmigolji se, izmiče, pa onda opet drsko iskače prkoseći filozofskoj spekulaciji.

Naše izvinjenje što i sami prilazimo tom problemu u tome je što ne namjeravamo komičnu fantaziju uklopiti u jednu definiciju."

Anri Bergson - O smijehu, Tuzla. 1958 g.

Po definiciji, humor je oblik zabave i ljudske komunikacije sa svrhom da nasmiје ljude i učini ih sretnim. No, što je on danas? Humor je u zadnjih dvadeset godina evoluirao munjevitom brzinom i napravio veliki odmak od originalnog starog humora u komedijama velikana poput Aristofana, Molièrea, Marina Držića i mnogih drugih. Kako vremena prolaze mijenjaju se i moralna načela ljudi, veliki svjetski događaji i običaji su utjecali na razvoj humora. Eksplozija internetskih gigantskih fenomena poput Facebook-a, Google-a i Instagrama popločali su put novim internet fenomenima ili memeovima⁹, crnom pop-trash humoru koji se danas širi poput epidemije. Mladi ljudi žele nešto novo, brutalno i politički nekorektno. Njihova htijenja prikupljanja masovnih informacija je nemoguće obuzdati. Iz dana u dan svjedoci smo tektonskih promjena u moralu čovječanstva. Nešto što nije bilo prihvatljivo prije desetak godina, danas se smatra normalnim. Crni i politički nekorektni humor je danas uzeo veliki danak. Glavni krivac za to je dostupnost nefiltriranih internetskih sadržaja i trendova. Mel Brooks je jednom rekao „*Danas više nije smiješno nekome baciti pitu u glavu, danas je smiješno kad čovjek padne u šahtu duboku pet metara, slomi nogu i urliče u bolovima*“. U Hrvatskoj se to može osjetiti u razlici mentaliteta između juga i sjevera zemlje. Kaže se danas da su Hrvati 'operirani od humora', no ja mislim drugačije. Ne radi se o smislu za humor, je li netko humorističan ili ne, nego o prezentaciji i prepoznavanju. Za

⁹ Internet meme - https://hr.wikipedia.org/wiki/Internetski_fenomeni

potonje mišljenje, ponajviše je kriva centralizacija televizijskih medija u Zagrebu, i naravno političke težnje i korupcija koje su tema nekog drugog rada. Ta centralizacija je kroz državnu televiziju nametnula nekakav, po mom mišljenju, dvodimenzionalni, dosadni, obiteljski humor koji je nestao zajedno s bivšom državom. Nove, mlađe generacije ne mogu dobiti priliku pokazati nešto novo, a stari format je 'zgazio' sve što je kreativno kad se govori o medijima poput televizije i filma. Pojedinci cenzurom kontroliraju i ruše sve novo i neobično. Prije nekoliko godina splitska ekipa „*Gitak Tv*“, koju osobno poznajem, dobila je medijski prostor na državnoj televiziji i što se dogodilo? Cenzurirali su ih, oduzeli svaku kreativnost i inovaciju u idejama tih mladih ljudi koji su poslije toga odustali. Ja sam rođen u Splitu, i jako dobro poznajem taj mentalitet. To je sredina u kojoj se smatra kako Splitsani imaju najbolji smisao za humor, ne zato što smo egoisti ili umišljeni, nego zato što nas jednostavno nije briga hoćemo li svojim izjavama i postupcima nekog nasmijati ili povrijediti. Žao mi je što ovo moram reći, ali, kao kazališni glumac, vidim da je rezultat toga nekulturna publika u Splitu, pri tome ne mislim na stariju populaciju. Iz iskustva znam da su mladi Splitsani eksplozivni, furiozni i naprasiti. Gotovo ih je nemoguće dovesti u gledalište kako bi gledali jednog Krležu ili Shakespearea. A ako ih se nekako uspije nagovoriti, onda slijedi dobacivanje glumcima tijekom predstave. S druge strane, internet je otvorio širom ruke i mladi ljudi su tu potražili spas. To je postalo plodno tlo za njih jer sami mogu tražiti ono što ih zanima. Upravo zbog toga mladi ljudi sve više izbjegavaju kazalište. Kako kazalište može ići u korak s takvim promjenama? Kazalište kao medij se ne trudi utrkvati s tim trendovima. Ono ima svoj ambijent i svoja pravila koja treba poštivati. Stariji ljudi to znaju, no problem je u mlađim generacijama. Belmondo je odabrao ovaj komad, kako ga je on nazvao „*šaka u glavu mladoj publici*“ jer im nudi ono što oni traže, a ujedno glumcu daje mogućnost odgovora i kontrole nad takvima. Ovom predstavom je GKM privukao dio tih mladih ljudi i mjesecima poslije premijere se tražila karta više. Nikada nisam vidio toliko djece i mladeži kako idu u kazalište. To je sve zbog toga što je predstava dio njihove domene, razmišljanja i načela. Trash je danas sveprisutan pojam koji sve češće zauzima medijski prostor i vidimo ga u člancima internetskih portala, na televiziji, ali i u govornom jeziku. Često je krivo shvaćen, kao podrugljiv. U hrvatski jezik je došao iz engleskog, kao glagol značenje mu je u doslovnom i prenesenom smislu: *demolirati, uništiti*. Kao imenica, trash u engleskom jeziku znači *smeće i otpad*. U Sjedinjenim Američkim Državama koristi se *white trash*, uvredljiv naziv za ljude iz ruralnih i planinskih dijelova zemlje s niskim društvenim i imovinskim statusom.

Prema rječniku engleskog jezika, Oxford English Dictionary, riječ trash znači „*kulturni predmeti, ideje ili stvari loše kvalitete*“.

5. PROCES RADA I PREDSTAVA

Već sam prije naveo kako je predstava zamišljena kao igra i interaktivni seminar između publike i glumaca. Samoprovani dr. Dale (*Pere Eranović*), uz pomoć svog tima, Judy O'Dea (*Vanda Boban*), Donald Starite (*Vinko Mihanović*) i Tristen Granger uči goste seminara kako se treba ponašati u slučaju izbijanja zombi apokalipse. Prije početka predstave, dok još publika ulazi u kazalište, svaki gledatelj dobije naljepnicu s imenom, koje se poslije kroz seminar skidaju ili ne, ovisno o tome što kasnije u predstavi pojedinac odgovara. Taj seminar prolazi kroz razne faktore obuke i tehničkog definiranja za preživljavanje u zombi apokalipsi. Publika pokušava ponuditi točne odgovore na pitanja koja dr. Dale postavlja tijekom izvedbe. Ovom kazališnom predstavom stvara se poseban odnos publike i glumaca kroz igru i suradnju i upravo je to čini posebnom, jer različitim odgovorima se postiže i različitost same predstave.

5.1 . Redatelj i pripreme

Riječ redatelja:

- Raditi predstavu o potencijalnoj zombi apokalipsi u državi gdje se veći dio stanovništva ionako svakodnevno bavi zombijima (bilo onima s crvenom petokrakom na kapi, bilo onima sa „klempavim U“) može se činiti kao Sizifov posao. No, ova predstava nudi pregršt smijeha onima koji vole „šalu nastranu“. Šalu na stranu, humor kojim se služimo je povremeno crn i bizaran, ali tematski obuhvaća poigravanje s mnogim društvenim nelogičnostima: karizmatičnim lažnim prorocima, naivnim sljedbenicima, nadrealnim teorijama urote i paranoičnim strahom od nadolazeće apokalipse u bilo kojem njenom obliku... Osim toga, predstava je svjesno režirana kao interaktivni događaj u kojem publika svojim komentarima, savjetima i sugestijama ima moć utjecati na zbivanja na pozornici. Kreirana u formi lažnog predavanja predstava uvlači gledatelje sve dublje i dublje u začudni svijet zombija te se obraća mladoj publici koja ionako većim dijelom svoju zabavu pronalazi izvan realnog svijeta, na društvenim mrežama i internetskim forumima, gdje su 24 sata dnevno prikopčani na razne aplikacije koje ih bombardiraju novim vijestima i trendovima tolikom brzinom da kapacitet našeg mozga to više ne može pratiti. Moglo bi se reći da naša

predstava pokušava preokrenuti vječno pitanje „Ima li života nakon smrti?“ u potpuno novo i logično pitanje „Ima li života PRIJE smrti?“.

Mario Kovač

Mario Kovač rođen je u Zagrebu 25. listopada 1975. Kao redatelj, glumac, skladatelj, scenograf ili dramaturg sudjelovao je u stvaranju čitavog niza amaterskih predstava i performansa. Djeluje i kao dramski pedagog te voditelj brojnih dramskih radionica. Diplomirao je 2002. godine na odsjeku Kazališne režije na Akademiji dramske umjetnosti, a doktorirao 2015. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, doktorskom disertacijom na temu *"Metodologija kazališnog rada sa slijepim i slabovidnim osobama"*. Dvanaest godina je bio član Dramskog učilišta Zagrebačkog kazališta mladih. U tom periodu nastupa u nizu amaterskih i profesionalnih produkcija ZKM-a.

Godine 1995. osniva nezavisnu studentsku kazališnu grupu *Schmrtz Teatar*. Članstvo grupe su činili mladi ljudi (pretežno studenti) koji su imali želju baviti se izvedbenim umjetnostima i reciklažom starih ideja o "modernosti" i "političkom angažmanu" kazališta, no početkom 2001. raspušta *Schmrtz Teatar* i osniva kazališnu družinu *"Nova Grupa"*

Pokretač je i osnivač nekoliko alternativnih i studentskih kazališnih festivala i susreta od kojih treba izdvojiti: **FAKI** (*Festival alternativnog kazališnog izričaja*), **TEST!** (*Teatar studentima!*), **K.R.A.D.U.** (*Kazališna revija Akademije dramske umjetnosti*)...

U filmu se okušao kao scenarist i redatelj filmova *"Bore Lee – U kandžama velegrada"* i *"Bore Lee – Čuvaj se sinjske ruke"*.

5.2. Probe

Probe za predstavu krenule su krajem kolovoza 2015. godine. Kao što sam naveo prije, ovo mi je prvi put da sam radio s Mariom pa sam jedva dočekao. Prije nego smo krenuli s čitaćim probama, Mario je predložio da pogledamo film iz 2007. „Dnevnik živih mrtvaca“ kako bi glumce upoznao s terminologijom zombija i na kakvom principu misli raditi predstavu. Kao glumac, od redatelja sam dobio slobodu igrati se s Tristenom i predlagati sve što mi pada na pamet. U više navrata smo se smijali glupostima koje bi naši likovi radili u određenim situacijama. Kolege Pere, Vinko i Vanda su bili izuzetno opušteni u procesu rada. Moram priznati da mi je ovo bila jedna od rijetkih premijera bez stresa. Sjećam se da smo komentirali prije izlaska pred premijernu publiku kako nitko od nas nema osjećaj da je premijera, nije bilo treme i napetosti. Moj mentor Jasmin Novljaković je bio prisutan na nekoliko proba te mi je sugerirao kako bih trebao izbjegavati persiflažu i karikaturu jer se lako može dogoditi da me ponese atmosfera i krenem podilaziti publici. Boris Ivković je bio suradnik na pokretu koji je kolegici Vandi pokazivao judo zahvate jer u jednom dijelu igra Japanca koji zna borilačke vještine.

5.3. Lik i uloga Tristena

"Lik i uloga nivoi su u organizaciji radnje: lik je onaj nivo na kome se konstituiše fiktivni moralni djelatnik prikladan priči, a uloga nivo na kome se iskazuje stvaralaštvo glumca, koji je svojim činjenjem prikladan predstavi."

(Stjepanović, B., GLUMA III; Igra, Novi Sad 2005. Str. 28)

U tekstu autor Ben Muir daje kratak opis lika:

Tristen Granger – *Nećak dr. Dalea, jako se trudi, ali nema blage veze što se zapravo događa u kojem trenutku seminara. Njegova glupost naliči djetinjoj začuđenosti i on stalno pokušava*

slušati i razumjeti o čemu se radi... sve dok mu misao ne odluta i on ne počne misliti o psičima i oblacima.

Tristen Granger, kako mu i prezime govori, povezan je s Grunge¹⁰ pokretom osamdesetih godina prošlog stoljeća. To su bili tipični američki tinejdžeri koji su uglavnom 'životarili' i pušili marihuanu. U originalu, Tristen je cijeli život konstantno napušen i ne shvaća što se zapravo događa na seminaru. No, to je teško bilo primijeniti u ovom slučaju jer kod nas subkultura „grungera“ i „napušenih“ nije toliko razvijena i rasprostranjena kao u Americi ili Engleskoj. Kako je Mario Kovač rekao, Tristena treba publika voljeti zato što je „prostodušni glupan“, a ima volju i želju za sudjelovanjem i žrtvovanjem u seminaru. On je jedinstven, jednostavan i ne promisli prije nego kaže. Njegova prostodušnost ga čini živim. Ima tikove koje ne može kontrolirati, uzrok su im biološki i kemijski eksperimenti koje Judy vrši nad Tristenom. Variraju između kompleksnih i jednostavnih motoričkih tikova. On želi biti taj koji će voditi seminar o zombijima jednog dana, ali shvaća da postoje još Judy i Donald koji su mu konkurencija za istu poziciju. U borbi i nadmetanju za mjesto na govornici, nažalost, uvijek izgubi. Donald ga fizički zlostavlja kad mu se suprotstavi, a Judy ga nadmudri. Tristen, po meni, nema određene motivacije i htijenja u komadu koje bi ga vodile u uspjeh ili propast. On je jedan od onih likova koji prvo puca pa onda postavlja pitanja. Mislim da ga je pisac kreirao samo kako bi razbio monotone dijelove seminara i zabavi publiku.

"Gluma je jedina umjetnost u kojoj se teško može, zapravo je gotovo nemoguće jasno razgraničiti tvorca od njegovog djela. Pošto je lik stvoren u dobroj mjeri od glumca samog kao materijala, a i doživljava se kroz njega kao sredstvo komunikacije stvorenog djela s publikom, onda je nužno da to djelo (u kome čovjek samim sobom podražava čovjeka) ne samo liči na čovjeka nego da to i bude čovjek sam."

(Stjepanović, B., GLUMA III; Igra, Novi Sad 2005. Str. 30)

¹⁰ Grunge je žanr američke rock glazbe. Pojavio se sredinom 80-ih, no primjećen je tek početkom 90-ih. Najveći je utjecaj imao između 1988. i 1993. Grunge je okarakteriziran kao spoj hardcore punka, heavy metala, te indie rocka. Pojavio se u Americi kao odgovor na britanski punk.

Nekad, kad igram Tristena, imam osjećaj da se u njemu nalazi još barem dvadesetak ljudi. Tristen se s lakoćom može transformirati u bilo što, što je meni bio izazov. U komadu još igra pirata, predatora, dinosaura, vampira, zombija i transformera¹¹.

U daljnjem tekstu ću objasniti na koji način i koje sam alate koristio u radu na ulozi. Rowan Atkinson i njegov famozni Mr. Bean te Jim Carrey su mi poslužili kao inspiracija za Tristena. Imam sreću što imam urođenu mogućnost jakih facijalnih ekspresija, transformacije glasa, okretanje usana i očiju na sve moguće načine, što je dosta pomoglo u gradnji Tristena. Njegovi tikovi su nekontrolirano i brzo trzanje glavom, treperenje jednog kapka dok drugo stoji mirno, anestetizirane ili hiperaktivne ruke koje izgledaju kao da nisu dio njegovog tijela. Kao što sam već naveo, Tristen se u određenim trenucima transformira u druge likove, pa tako i u pirata koji je ujedno i najjednostavniji. Samo sam namrštio lice, zatvorio jedno oko, iskrivio usta i hrapavim glasom vikao "Argh!"¹². Predator je antagonist iz znanstveno-fantastičnog akcijskog filma iz 1987. godine. Karakterizira ga piskutavo glasanje slova R. Agilan je, ima uvlačiv dupli bodež na desnoj ruci, laserski top na desnom ramenu, nosi masku ispod koje ima četiri pomična očnjaka. Sve ovo je bilo nemoguće imati na sceni kao rekvizite i vremenski ih ne bih stigao obući. Sugerirao sam Mariu da mi za rekvizit, tehnika iz kazališta napravi dupli bodež od komada drva koji se na čičak zakači na moju ruku. Sve ostalo sam pantomimom i glasom dočarao. Za dinosaura mi je inspiracija bio Jim Carrey u filmu *"Lemony Snicket i niz nesretnih događaja"*. Mimikom, krikovima i posebnim hodom u čučnju sam vjerodostojno igrao dinosaura. Vrat sam držao ukočen i, dok sam hodao, imitirao sam golubovu glavu tijekom hoda. Valja spomenuti da su mi ruke bile na prsima u grču imitirajući rukice tiranosaure.

"Transformacija je pojam koji se s razlogom čvrsto vezuje za glumu, gotovo do potpunog stapanja, tako da za mnoge ovi pojmovi funkcionišu praktično kao sinonimi. Sama po sebi transformacija je „preobražaj, preoblikovanje”, a u glumi može se posmatrati u dva jasna vida: a) kao preobražaj glumca u lik b) kao dinamičko preoblikovanje lika u situaciji."

(Stjepanović, B., GLUMA III; Igra, Novi Sad 2005. Str. 54)

¹¹ Transformer - lik iz filma Transformeri

¹² Argh ili Arrr - najčešće koriste gusari, ovo je riječ koja u suštini može značiti bilo što. Obično je odgovor pozitivan ili općeniti usklik.

Vampir, transformer i zombi su također bili jako jednostavni. Za vampira sam koristio umjetne zube koji su bili jako nepraktični jer nisam mogao ništa govoriti dok sam ih nosio. U dogovoru s redateljem sam ih u pokušaju govora ispljunuo da izgleda kao greška.

Transformera iz filma sam imitirao robotskim pokretima u udovima uz glasovnu imitaciju hidrauličkih pumpi. Što se tiče zombija, prije nego se pretvorim u zombija izađem na trenutak sa scene pod izlikom da je Tristen nešto zaboravio. Tada u usta ulijem umjetne krvi koja u ustima potiče pljuvačku, dodem ispred publike otvorim usta i pustim da gravitacija odradi svoje. I tako budem vjerodostojan zombi koji urla dok mi krv lije iz usta.

5.4. Scenografija, kostimi i rekviziti

Scenografija u predstavi je jednostavna i minimalna. Sastoji se od tri stolice poredane, jedna do druge, govornice koja je za par metara bliže publici i stola u dubini scene na kojem se nalaze rekviziti. Kostimi su također jednostavni i svi imamo jednaki- doktorska bijela kuta ispod koje se nosi crna majica i bijele papuče na nogama. Od rekvizita, kao što sam već spomenuo, imam umjetne vampirske zube, uvlačiv dvostruki bodež te blok i kemijsku olovku koji Tristenu služe kako bi zapisao svoja zapažanja koja vidi u publici.

7. PREMIJERA

Prije same premijere na redateljev prijedlog, Gradsko kazalište mladih Split je odlučilo reklamirati predstavu "zombie walk-om". Skupilo se stotinjak djece iz dramskog studija GKM-a ispred kazališta u želji da budu zombiji. Uz pomoć učenika obrtničke škole koji su šminkali djecu izveli smo prvi "zombie walk" u Splitu. Redatelj, kolege i ja smo šetali ili, moglo bi se reći, bježali od zombija od Prokurativa preko Rive do Lučke kapetanije. Premijera je održana 15. rujna u 20 sati u Gradskom kazalištu mladih. Dojmovi su bili izuzetno pozitivni i publika je bila vatrena. Kako je to izgledalo, citirat ću Živanu Šušak Živković s Dalmatinskog portala.

Predstava 'Kako preživjeti zombi apokalipsu' oduševila Splitskane

*Mlada i zrelija publika doslovce se previjala od smijeha više od sat vremena, a glumci, redatelj i autorski tim ispraćeni ovacijama na premijernoj izvedbi predstave 'Kako preživjeti zombi apokalipsu' u režiji **Marija Kovača**.*

*Osim režije, Kovač potpisuje scenografiju, kostimografiju te odabir glazbe. Suradnik za scenski pokret je **Boris Ivković**, poznatiji kao **Bore Lee**.*

Radi se o parodiji seminara koji održavaju stručnjaci iz tzv. Škole za preživljavanje, a predstava je interaktivna od stupanja na scenu četvero glumaca koji su besprijekorno odigrali svoje uloge.

***Pere Eranović**, kao dr. Dale, osim u interpretaciji enormne količine teksta u ovoj je predstavi pokazao i kako je odličan u improvizacijama, a valja spomenuti i kako je 80-ak minuta odigrao ulogu doktora kojemu je nepomična lijeva ruka. Izrazito uvjerljivo i sve pohvale Eranoviću. Komični i jednako uvjerljivi su **Vanda Boban**, **Siniša Novković** koji je i oduševio brojnim transformacijama i **Vinko Mihanović** koji je i 'šarao' u publici, zavodio žene. Redatelj je i dvije generalne probe otvorio polaznicima Dramskog studija GKM-a i učenicima, a reakcije su također bile odlične. Možda bi jedina zamjerka iz redova zrelije, da ne kažemo publike u godinama, išla na račun trajanja predstave, desetak minuta kao da se izgubio ritam, produljilo se taman toliko da se na brzinu baci oko na sat. 'Kako preživjeti*

zombi apokalipsu' je komedija s blagim političkim nekorektnostima koja krije i snažnu filozofsku poruku o čovjeku kao takvom. Ismijavamo se, da tako kažemo, vlastitoj gluposti.

- Riječ je o humoru koji najduže ostaje, nije tek prvoloptaški, nego onaj koji pogađa više razina odjednom. Pokušali smo napraviti predstavu koja ima jednu razinu humora za srednjoškolce, drugu za odrasle, a treću za one koji stvarno duboko žele razmišljati o životu – prva je reakcija redatelja koji ima razloga biti zadovoljan.

Dodao je i kako se raditi predstavu o potencijalnoj zombi apokalipsi u državi gdje se veći dio stanovništva ionako svakodnevno bavi zombijima, bilo onima sa crvenom petokrakom na kapi, bilo onima sa 'klempavim U' može činiti kao Sizifov posao.

- Ali, ova predstava nudi pregršt smijeha onima koji vole 'šalu na stranu', humor kojim se služimo je povremeno crn i bizaran ali tematski obuhvaća poigravanje sa mnogim društvenim nelogičnostima: karizmatičnim lažnim prorocima, naivnim sljedbenicima, nadrealnim teorijama urote i paranoičnim strahom od nadolazeće apokalipse u bilo kojem njenom obliku...-iznio je Kovač.

*Prvom ovosezonskom premijerom zadovoljan je i ravnatelj **Belmondo Miliša**. Mandat na čelu Gradskog kazališta mladih počeo je odlično, vjeruje kako će se mladosti, publici kojoj se predstava i obraća, biti zadovoljna. Prema prvim reakcijama, dodajmo, nema sumnje da će je prigrliti.*

Takvog je uvjerenja i Siniša Novković.

- Predstava je jako dobro prihvaćena, jedna da tako kažem malo 'šempjasta' predstava za mlade koje inače otiče internet ili televizija. Mislim da će ih ova tematika vratiti kazalištu - podijelio je razmišljanja Novković.

Bilo kako bilo, smijeh se vratio u Gradsko kazalište mladih, ne mislimo pri tom samo na predstavu.

Živana Šušak Živković 26.09.2015. "Dalmatinski Portal"

8. ZAKLJUČAK

Nakon tri godine preddiplomskog i dvije diplomskog studija, dobio sam uvid u glumačke alate. Na glumcima je odluka koje će alate koristiti u određenim trenutcima, na kakav način će prići ulozi i liku, kako ga kreirati, kako njegovati, kako oživjeti lik. Svakom glumcu na akademiji su dati isti alati i upute za korištenje. No, na glumcu je što će dalje biti s tim alatima i hoće li ikada biti korišteni. Nakon ovog pismenog rada, ne mogu reći kako znam sve o glumi i kako se glumi jer glumac uči dok je živ. Iskustvom, probama, greškama i ispravljanjem se brusi glumački alat. Trenutno stažiram šestu godinu u Gradskom kazalištu mladih Split i svaku novu probu se sjetim riječi Bore Stjepanovića, Roberta Raponje, Željka Vukmirice, Majkla Mikolića, Hrvoja Seršića, Vjekoslava Jankovića, Tatjane Bertok -Zupković, Vlaste Ramljak i još mnogih drugih. Svi oni su bili tu, na mom studiju kako bi me preodgojili i pustili u svijet kao glumca i lutkara. Svatko od njih je na meni ostavio trag i znanje koje danas koristim. Rad na ovoj predstavi je bio užitek i Mario Kovač je jedna predivna i jednostavna osoba s kojom bih rado opet radio.

No, s druge strane moram priznati da ipak priželjkujem da ovo bude moja posljednja uloga ovakvog karaktera. Pod tim ne mislim ništa loše, nego želim osobno iskusiti i druge vrste uloga.

U matičnom kazalištu sam poznat publici po svojim transformacijama i ludim likovima koje igram. No, kako me život i godine polako prate u stopu, priznajem da sam se zasitio tog mog poznatog "kreveljenja". Mislim da je vrijeme da se polako smirim i razmotrim svoje mogućnosti i htijenja što zapravo želim u glumi. Kakav glumac želim biti poslije?

9. POPIS LITERATURE

Literatura:

Stanislavski, K.S. *RAD GLUMCA NA SEBI 1*, CEKADE, 1989.

Stjepanović, B., *GLUMA III; Igra*, Novi Sad 2005.

Ben Muir, *HOW TO SURVIVE A ZOMBIE APOCALYPSE* 2009.

Dubravka Crnojević - Carić, *Gluma i identitet*, Durieux, Zagreb 2008.

Anri Bergson - *O smijehu*, Tuzla. 1958 g.

Internet izvori:

1. <https://en.wikipedia.org/wiki/Zombie>
2. https://hr.wikipedia.org/wiki/Mario_Kova%C4%8D
3. http://www.gkm.hr/kako_prezivjeti_zombi_apokalipsu.html
4. <http://watchinghorrorfilmsfrombehindthecouch.blogspot.hr/2010/07/how-to-survive-zombie-apocalypse.html>
5. <http://dalmatinskiportal.hr/zivot/predstava--kako-prezivjeti-zombi-apokalipsu--odusevila-splicane/7391>

10. SAŽETAK

Kako preživjeti zombi apokalipsu dramski je tekst Bena Muira po kojem je 15. rujna 2015. godine premijerno izvedena istoimena predstava u režiji Maria Kovača u Gradskom kazalištu mladih Split. Predstava Kako preživjeti zombi apokalipsu ujedno je diplomski rad iz glume Siniše Novkovića pod mentorstvom doc. art. Jasmina Novljakovića na Umjetničkoj akademiji u Osijeku, na Odsjeku za kazališnu umjetnost, smjer gluma i lutkarstvo.

U pismenom diplomskom radu Siniša Novković, iznosi činjenice o autoru, opisuje proces nastanka ispita i predstave u kazalištu u Splitu, podrijetlu zombija i etimologiji i trash kulturi. Navodi se cjelokupni autorski tim i analizira proces rada na predstavi. U analizu su uključeni elementi odnosa lik - uloga i opisana sredstva pomoću kojih Siniša kreira lik Tristena. Tu su uključeni scenski pokret, govor, radnje koje obavlja, vizualno oblikovanje (kostim, scenografija, rekviziti).

Ključne riječi: Tristen, zombi, gluma, Ben, Muir

11. SUMMARY

How to survive the zombie apocalypse is the dramatic text written by Ben Muir, which was premiered on September 15, 2015, and directed by Mario Kovač at the City Youth Theater Split. Performance How to survive the zombie apocalypse is also masters exam in acting performed by Siniša Novković, mentored by doc.art Jasmin Novljaković, on Academy of Arts in Osijek, theatre department, acting and puppetry.

In written diploma work, Siniša Novković, describes the facts about the author, describes the process of creating exams and performances in the theater in Split, origin of zombies and etymology and trash culture. The entire author team is listed and analyzes the work process on the play. The analysis includes elements of the relationship of character and the means described by Siniša to create the character of Trinity. They include stage movement, speech, performing actions, visual formatting (costume, scenography, props).

Key words: Tristen, zombie, acting, Ben, Muir